

DOI <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-16-1-212-224>

UDC: 329.8

Черноіваненко Аліна Володимирівна, аспірант кафедри політології та філософії, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 61001, м. Харків, просп. Московський, 75, тел.: (050) 975 83 93, e-mail: alina_dubrovskaya@ukr.net.

ORCID: 0000-0002-1766-9048

Черноіваненко Аліна Владимировна, аспірант кафедри політології та філософії, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, 61001, г. Харків, просп. Московський, 75, тел.: (050) 975 83 93, e-mail: alina_dubrovskaya@ukr.net.

ORCID: 0000-0002-1766-9048

Chernoivanenko Alina Volodymyrivna,

Postgraduate of Politicalology and Philosophy Department, Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, 61001, Kharkiv, prosp. Moskovskyyi, 75, tel.: (050) 975 83 93, e-mail: alina_dubrovskaya@ukr.net.

ORCID: 0000-0002-1766-9048

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ ВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ПОЛІТИЧНИМИ ПАРТІЯМИ В УКРАЇНІ

Анотація. На основі аналізу зазначено, що на сьогодні між державою і політичними партіями в Україні сформувалися стійкі, нормативно врегульовані відносини як під час виборчого процесу, так і поза його межами. Політичні партії прагнуть впливати на державну політику, захищати інтереси своїх членів і виборців. При цьому партії слугують незамінним кадровим і інтелектуальним ресурсом для різних структур органів державної влади.

Сформульовано та схарактеризовано відносини політичних партій та держави відповідно до стадій політичного процесу в нормативно-інституційному полі. Виокремлено дві основні групи відносин: під час виборчого процесу та

поза виборчим процесом. У межах виборчого процесу розглянуто процедурні, організаційні та інформаційні відносини; поза виборчим процесом — дорадчі, кадрові, договірні, патронатні та проектні відносини.

Визначено, що в межах виборчого процесу відносини характеризуються як спільна діяльність держави і партій з питань реалізації виборчих процедур і дій, які закладають основу виборів і забезпечують реалізацію виборчих прав громадян. Рекомендовано детально прописати вимоги, що висуваються до кандидатів, а також до процедури включення кандидатів у списки кандидатів у депутати. Для процесу забезпечення рівного доступу всіх учасників виборчого процесу запропоновано створити при Центральній виборчій комісії Комісію з інформаційних спорів, що займатиметься винятково розглядом скарг про порушення ЗМІ виборчого законодавства.

Узагальнено, що під час проектних відносин важливо забезпечити участь партій у підготовці програм місцевого розвитку. Відповідно, запропоновано необхідність законодавчого закріплення умов і характеру співробітництва.

Ключові слова: політичні партії, політична система, виборчий процес, взаємодія, відносини під час виборчого процесу, відносини поза межами виборчого процесу.

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ГОСУДАРСТВОМ И ПОЛИТИЧЕСКИМИ ПАРТИЯМИ В УКРАИНЕ

Аннотация. На основании анализа было отмечено, что на сегодняшний день между государством и политическими партиями в Украине сформировались устойчивые, нормативно-урегулированные отношения как во время избирательного процесса, так и за его пределами. Политические партии стремятся влиять на государственную политику, защищать интересы своих членов и избирателей. При этом партии служат незаменимым кадровым и интеллектуальным ресурсом для различных структур органов государственной власти.

Сформулированы и охарактеризованы взаимодействия политических партий и государства в соответствии со стадиями политического процесса в нормативно-институциональном поле. Предложено выделить две основные группы отношений: во время избирательного процесса и вне избирательного процесса. В рамках избирательного процесса рассмотрены процедурные, организационные и информационные отношения; вне избирательного процесса — совещательные, кадровые, договорные, патронатные и проектные отношения.

Определено, что в пределах избирательного процесса отношения характеризуются как совместная деятельность государства и партий по вопросам реализации избирательных процедур и действий, которые являются основой выборов и обеспечивают реализацию избирательных прав граждан. Рекомендовано детально прописать требования к выдвигаемым кандидатам, а

также к процедуре включения кандидатов в списки кандидатов в депутаты. Для обеспечения равного доступа всех участников избирательного процесса предложено создать при Центральной избирательной комиссии Комиссии по информационным спорам, которая будет заниматься исключительно рассмотрением жалоб о нарушении СМИ избирательного законодательства.

Обобщено, что во время проектных отношений важным является обеспечение участия партий в подготовке программ местного развития. Соответственно, предложена необходимость законодательного закрепления условий и характера сотрудничества.

Ключевые слова: политические партии, политическая система, избирательный процесс, взаимодействие, отношения во время избирательного процесса, отношения за пределами избирательного процесса.

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF RELATIONS BETWEEN THE STATE AND POLITICAL PARTIES IN UKRAINE

Annotation. Based on analysis, it was found that presently stable legislatively regulated relations have been formed between the state and the political parties of Ukraine, both during the election process and beyond it. The political parties are willing to exert a direct impact on the state policies, and protect the interests of their members and voters. Furthermore, the parties present an indispensable resource for various structures within public authorities.

The relations between the political parties and the state have been formulated and characterized according to the political process stages in the regulatory and institutional field. It is proposed to distinguish between two main groups of relations, and namely: relations during an election process, and those beyond it. Within the election process, procedural, organizational, and information relations beyond the framework of the election process have been explored i.e. advisory, staffing, contractual, executive support, and project relations.

It has been determined that relations within the framework of the election process are characterized as joint activity of the state and the parties in implementation of electoral procedures and actions which lay the foundation for elections and provide realization of the electoral rights of the citizens. It is recommended to elaborate the requirements to fielded candidates, as well as to the procedure of enrollment on a list of nominees for deputy. In order to provide an equal access of all the election participants to election process, it has been suggested to create the Commission on information arguments under the Central Electoral Commission, which will be engaged exclusively in handling complained infringement of election legislation by mass media representatives.

It has been summarized that in project relations an important point is ensuring the parties' engagement in preparation of local development programs. Consequently, the need for legislative consolidation of the terms and nature of cooperation has been substantiated.

Keywords: political parties, political system, election process, interaction, relations during election process, relations beyond the election process.

Постановка проблеми. Незважаючи на потужний вплив зовнішніх факторів, неабияке значення для забезпечення сталого розвитку України має потреба у вирішенні цілої низки внутрішніх інституційних проблем, які пов'язані з налагодженням ефективної взаємодії між різноманітними суб'єктами публічно-політичних процесів. Однією з таких проблем є відносини між політичними партіями та органами державного управління, які через відсутність належного організаційно-правового забезпечення вже протягом багатьох років виступають каталізатором зростання соціальної напруженості в українському суспільстві. Зазначене вимагає розробки системи заходів, пов'язаних з опрацюванням основних “проблемних точок” такої взаємодії та розробки заходів щодо їх нівелювання.

Аналіз останніх досліджень. Основними аспектами функціонування політичних партій займаються Г. Агафонов, А. Моїсеєва, І. Мовчан, О. Новакова. Питанням реформування політичної системи свої наукові розвідки присвятили В. Князєв, Н. Москалець, В. Ребало та ін. Вдосконаленню нормативного регулювання діяльності політичних партій присвячені роботи таких науковців, як В. Авер'янова, В. Висоцького, В. Кафарського та ін.

Мета статті — визначити стратегічні напрями розвитку взаємин між органами державної влади та політичними партіями в Україні.

У нинішніх умовах, як зазначають О. Новакова і Г. Агафонов, однією з важливих передумов сталого розвитку держави є демократизація

системи публічного управління, основою якої становить плідна та конструктивна взаємодія між органами державної влади та політичними партіями [1]. За результатами узагальнення провідного закордонного досвіду та наявних проблем можна запропонувати кілька напрямів розбудови відносин держави та органів державної влади з політичними партіями в Україні.

Ці відносини, залежно від стадії політичного процесу, можна умовно розділити на дві великі групи: відносини під час виборчого процесу та поза межами виборчого процесу. У межах цих великих блоків можна виокремити кілька груп відносин, схематично відображених на рис. 1.

1. Під час виборчого процесу

Електоральні відносини держави і політичних партій представляють найважливіший напрям їх співпраці, оскільки забезпечують реалізацію процедури демократичних виборів. При цьому перемога на виборах надає партіям певні можливості для участі в управлінні державою і реалізації своїх політико-управлінських функцій.

Допущені до розподілу депутатських мандатів партії отримують можливість перейти до значно вищого рівня взаємин з державою. Причому це стосується як парламентських, так і місцевих виборів. Проте для участі у виборах партії мають відповідати певним, визначеним законом вимогам.

Політичні партії в Україні є основними суб'єктами виборчого процесу. Під час виборів партії одночасно виконують три види функцій (процедурні, організаційні та

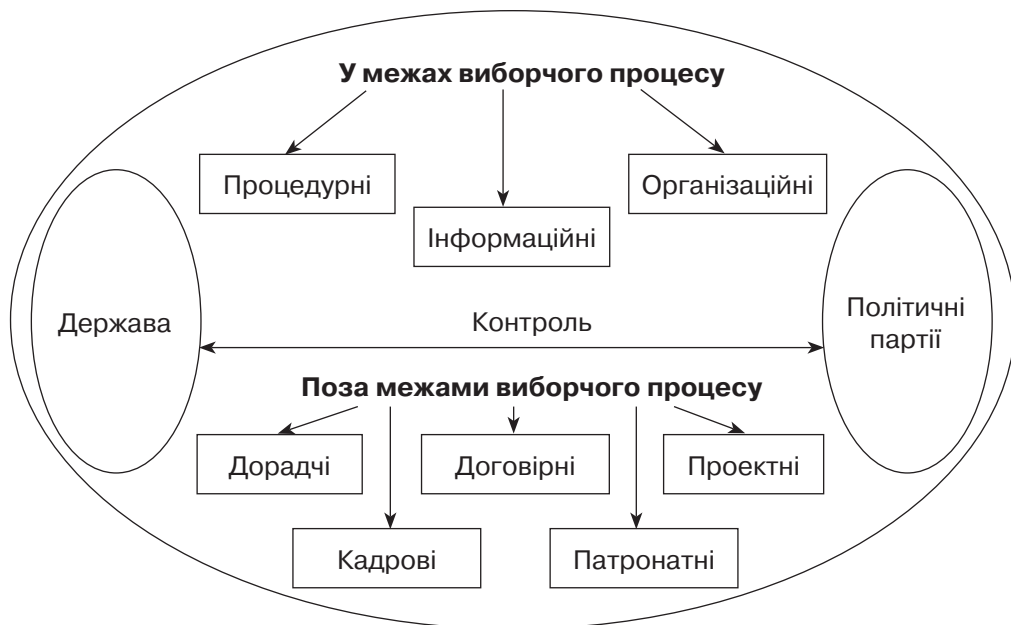

Рис. 1. Відносини між державою та політичними партіями в нормативно-інституційному полі

інформаційні). Відповідно до цього їх відносини з державою можна розділити на **процедурні, інформаційні та організаційні**. Безумовно, представлена класифікація багато в чому умовна, оскільки всі три види відносин тісно взаємопов'язані. Проте кожен із них спрямовано на реалізацію спеціальних дій і має певні часові рамки. Розглянемо ці види відносин детальніше.

1. Процедурні відносини

Під процедурними відносинами розуміється *спільна діяльність держави і партій з питання реалізації виборчих процедур і дій, які закладають основу виборів і забезпечують реалізацію виборчих прав громадян*. До процедур, що здійснюються за спільної участі органів влади і партій і становлять основу їх процедурних зв'язків, можна віднести формуван-

ня і висунення списку партії на виборах; внесення виборчої застави; реєстрацію списку партії, відмову в реєстрації, відміну і анулювання реєстрації; розподіл депутатських мандатів тощо.

При цьому часові рамки процедурних відносин держави і партій встановлюються в межах першої і останньої виборчих процедур. Так, в Україні процедурні відносини між партіями та державою починаються в період висунення кандидатів від партії і завершуються після розподілу мандатів усередині списку виборчого об'єднання.

Важливо відмітити, що формат процедурних відносин держави і партій багато в чому залежить від стадії виборчого процесу. У зв'язку з цим представляється доречним розділити процедурні відносини на

ті, що здійснюються до процедури реєстрації виборчого об'єднання на виборах, і ті, що відбуваються під час і після неї.

Відправною точкою у відносинах держави і партій на виборах слід вважати процедуру висунення кандидатів, у процесі якої визначаються претенденти на участь у виборчій кампанії і на отримання мандатів виборних органів влади і місцевого самоврядування.

Відповідно до українського законодавства, наприклад Закону України “Про місцеві вибори”, у п'ятому розділі якого зазначено, що висунення списку кандидатів в депутати органів влади різних рівнів здійснюється шляхом таємного голосування на відповідних з'їздах партії (усієї партії, обласного, районного, міського осередку тощо), в роботі якого беруть участь делегати відповідного рівня [3]. При цьому детальніша регламентація проведення вказаного заходу визначається партією самостійно. Отже, кожна партія має право висувати власні вимоги до порядку висунення кандидатів та до самих кандидатів.

Між тим, у статутних документах більшості українських партій порядок висунення кандидатів на виборах не конкретизується, що зумовлює можливість висунення багатьох випадкових людей, що навіть не є членами відповідних політичних партій. Це призводить до того, що до виборчих списків, а в результаті і до представницьких органів влади, потрапляють маловідомі особи як для рядових членів партії, так і для виборців.

Отже, на нашу думку, в українському виборчому законодавстві

слід детально прописати вимоги до кандидатів, що висувуються, а також до процедури включення кандидатів у списки кандидатів у депутати. Стимулювати розвиток політичної культури в Україні, а також скоротити кількість випадкових людей у партійних списках на виборах можна шляхом застосування різних технологій. Як уже зазначалося, однією з технологій розвитку внутрішньопартійної демократії є проведення попередніх виборів (“праймериз”), яка набула широкого розповсюдження в США. Такі нормативно закріплені попередні вибори значно демократизували б процедуру висунення, дали можливість партійним “низам” зробити свій вибір і допомогли виявити кращих представників політичних об'єднань.

При цьому слід зауважити, що процедура проведення “праймериз” не повинна піддаватися тотальному державному регулюванню, оскільки б це суперечило принципам самоорганізації політичних інститутів та інститутів громадянського суспільства.

На етапі реєстрації партії вступають на новий рівень відносини з державою. Це значним чином відбувається на характері процедурних відносин, які з цього моменту регулюються більшою мірою положеннями українського законодавства, а отже, стають системними і структурованими. Але на часі є проблемні моменти з Єдиним реєстром громадських формувань, який від початку 2017 р. не містить чіткої інформації про кількість зареєстрованих Мін'юстом політичних партій. Станом на січень 2018 р. їх можна

було нарахувати 355 (у старій версії Реєстру станом на 18 січня 2017 р. — 352 політичні партії) [4]. Переважна більшість цих утворень не здійснювали активної діяльності.

Серйозній законодавчій регламентації піддаються і агітаційна діяльність партій, процедури голосування і підведення підсумків виборів. При цьому саме у вказаний період партіям надається можливість повною мірою заявити про себе і вплинути на переваги виборців.

Більше того, у певних випадках партії навіть на цьому етапі можуть впливати на реалізацію деяких, регламентованих державою, виборчих процедур. Зокрема, вони здатні впливати на розподіл депутатських мандатів після результатів голосування. Відповідно до Закону України “Про місцеві вибори” коригування партією підсумкового списку в основному здійснюється шляхом застосування технології вибуття кандидата на підставі відмови від мандата [3].

Часто наділені мандатом особи під впливом керівництва партії або за домовленістю з ним відмовляються від статусу депутата на користь наступних за списком кандидатів. Ця обставина сприяє законодавчому закріпленню певних санкцій для виборчого об’єднання за вибуття кандидата.

Так, певні корективи у процедурні відносини можливі через те, що у 2017 р. відбулися зрушення у реалізації виборчої реформи. 7 листопада 2017 р. Верховна Рада прийняла в першому читанні проект Виборчого кодексу України, який передбачає запровадження системи виборів до

Парламенту з відкритими регіональними списками. А в грудні 2017 р. у Парламенті було зареєстровано законопроект депутата О. Барни про вибори народних депутатів України (за мажоритарною системою), а також шість альтернативних до нього законопроектів, що передбачають різні модифікації пропорційної системи. Що за собою можуть потягти зміни в порядку визначення результатів голосування [4].

Загалом посилення державного регулювання на цій стадії виборчого процесу зумовлене необхідністю унеможливлення спотворення результатів виборів і порушень виборчих прав громадян.

2. Організаційні відносини

У сучасній Україні політичні партії є не лише основними учасниками, а й активними організаторами виборів. Організаційні повноваження політичних партій на виборах дуже різноманітні. Представники партій, які беруть участь у роботі виборчих комісій усіх рівнів, залучаються до обговорення і доопрацювання положень виборчого законодавства, здійснюють контроль за проведенням виборів.

При цьому на всіх етапах організації виборів політичні партії активно співпрацюють з виборчими органами, сприяючи організації виборчого процесу відповідно до норм законодавства, а саме Закону України “Про місцеві вибори”.

У результаті саме від якості організаційних відносин держави і партій залежить справедливість і легітимність результатів виборів.

Однак слід відзначити, що політичні партії свої функції щодо участі

у виборчому процесі виконують не належним чином. Зокрема це стосується делегування осіб у виборчі комісії. Багато делегованих членів виборчої комісії не мають ані досвіду, ані бажання якісно виконувати свої обов'язки, що зумовлює необхідність регламентації підготовки таких спеціалістів політичними партіями. У даному разі йдеться про підготовку резервів виборчих кадрів, створення спеціальних шкіл організаторів виборів, проведення навчання членів виборчих комісій.

Причому партії у разі делегування до складу виборчих комісій непідготовлених осіб мають нести особливу відповідальність, як-то: позбавлення можливості висувати своїх членів до виборчих комісій на наступних виборах.

Окрім організації підготовки до дня голосування, політичні партії також несуть відповідальність і за належне проведення самих виборів і подальший підрахунок голосів. У цьому контексті звернемо увагу на важливість забезпечення участі політичних партій у підготовці офіційних спостерігачів. Правову основу діяльності громадських спостерігачів складають Керівництво по спостереженню за виборами, прийняте Організацією з безпеки і співпраці у Європі в 1977 р., і Декларація про критерії вільних і справедливих виборів, прийнята Радою Міжпарламентського Союзу 26 березня 1994 р., закони про вибори Президента України і народних депутатів України [5; 6].

Спостерігачі мають право бути присутніми на засіданнях виборчої комісії, при виникненні питань з організації голосування можуть звер-

татися до голови дільничної комісії, спостерігати за видачею бюлетенів для голосування і підрахунком голосів, мають право знайомитися з будь-якими документами, що стосуються процедури і ходу виборів, заявляти в установленому порядку про свою незгоду з діями виборчої комісії.

Матеріальною гарантією здійснення права на контроль за ходом виборів спостерігачами є можливість документування порушень законодавства у виборний період. В Акті про порушення законодавства на виборах мають міститися відомості про місце і час події, найменування виборчої дільниці і місце його знаходження, суті порушення законодавства, паспортні дані і координати тих, хто засвідчили факт правопорушення осіб, а також найменування органу, до якого спрямовано заяву про правопорушення і рішення у цій справі. Акт про порушення законодавства на виборах слугує додатком до заяви, що направляється у вищестоящу виборчу комісію або судовий орган.

Спостерігачі, згідно з чинним законодавством, стежать за ходом виборів, підрахунком голосів виборців, складанням протоколу голосування, перешкоджають виникненню правопорушень і фальсифікацій під час голосування. Проте, як довели останні парламентські кампанії (2006, 2007, 2012 та 2014 рр.), а також місцеві вибори 2010 і 2015 рр., організаційні і фінансові труднощі не дозволяють багатьом партіям скористатися своїм правом на делегування офіційних спостерігачів на всі виборчі дільниці.

Виходячи з цього, важливою стає вимога до політичних партій щодо підготовки в міжвиборний період спостерігачів.

3. Інформаційні відносини

Особливу роль на виборах відіграють інформаційні відносини держави і партій. Беручи до уваги, що переваги виборців формуються на основі отримуваної з різних джерел інформації, якість і інтенсивність останньої набуває неабиякого значення як для органів влади, так і для партій.

При цьому, якщо процедурні відносини держави і партій забезпечують розгортання і послідовну реалізацію стадій виборчого процесу, то інформаційні — спрямовані на презентацію партіями своїх ідеологічних установок і передвиборних програм.

Крім того, в рамках інформаційних відносин з державою партіям надається значно більша свобода дій, ніж у питаннях реалізації виборчих процедур, оскільки згідно з чинним українським законодавством виборче об'єднання має право самостійно визначати зміст, форми і методи інформування виборців в ході агітаційної кампанії. Головні обмеження — відповідність агітації Конституції України, а також відсутність закликів до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганди війни, насильства та розпалювання міжетнічної, національної, релігійної та расової ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення [2].

Залежно від обраного партією методу інформування виборців можна виділити три основні види їх інформаційних відносин з державою:

- медіавідносини;
- відносини, пов'язані з організацією публічних заходів;
- відносини з приводу поширення агітаційної продукції.

При цьому кожний із наведених видів відносин реалізується в контрольній або допоміжній формі. Контрольні відносини ґрунтуються на державному регулюванні і нагляді за партійною агітацією. Допоміжний взаємозв'язок передбачає здійснення державою підтримки агітаційної діяльності партій під час виборів.

Слід зауважити, що державні медіаресурси (теле- та радіоканали, газети) істотно впливають на інформаційний простір сучасної України. На відміну від недержавних, вони використовуються для розміщення агітаційних матеріалів в обов'язковому порядку, тому вплив інформації, що передається ними, на електорат є значним, особливо на місцевому рівні.

Указані обставини зумовлюють особливу важливість доступу до державних медіаресурсів для агітаційних кампаній партій. Причому важливим є і детальний аналіз умов дотримання чинного законодавства державними ЗМІ, після підведення підсумків голосування.

Ще однією важливою формою відносин є такі, що пов'язані з організацією і проведенням учасниками виборчого процесу публічних заходів.

Державна підтримка (непідтримка) політичних партій може вияв-

лятися, зокрема, під час надання (ненадання) приміщень для проведення партійних зборів, конференцій. Своєю чергою, державний контроль виявляється, зокрема, у вивченні партійного повідомлення про проведення агітаційного заходу, стеженні за вимогами чинного законодавства та дотримання громадського порядку під час його проведення.

Орган виконавчої влади може внести пропозиції про зміну місця або часу проведення публічного заходу, а також пропозиції про усунення організатором невідповідності вказаних у повідомленні цілей, форм та інших умов проведення заходу вимогам чинного законодавства.

У цьому напрямі відносин слід звернути увагу на необхідність забезпечення рівного доступу щодо зустрічей з виборцями та проведення партійних заходів усіма учасниками виборчого процесу.

Щодо поширення друкарських, аудіовізуальних та інших агітаційних матеріалів, то в даному разі варто звернути увагу на необхідність забезпечення рівного доступу політичних партій до спеціальних безкоштовних місць для розміщення агітаційної друкарської продукції, а також запровадження санкцій за перешкоджання їх поширенню.

2. Відносини, що відбуваються поза виборчим процесом

У міжвиборний період політичні партії, залежно від їх результатів та кількості отриманих місць у представницьких органах, реалізуючи свої політико-управлінські функції, чинять вплив на ухвалення та реалі-

зацію державних рішень. При цьому партії, що заручилися підтримкою необхідної кількості громадян на виборах, мають можливість реалізувати свою політичну програму, делегуючи своїх представників до органів виконавчої влади.

Загалом можна відзначити, що держава вибудовує свої відносини з політичними партіями через усі гілки влади: судову, виконавчу і судову. Кожна з них має свої відносини з політичними партіями відповідно до функцій, які вона займає в системі державної влади. Але найбільше з політичними партіями у міжвиборний період взаємодіє виконавча гілка влади. Між нею та політичними партіями відносини можуть вибудовуватися за шістьома можливими сценаріями.

1. Дорадчі відносини.

За такого типу відносин політичні партії, не формуючи керівні структури органів виконавчої влади, співпрацюють з нею через спеціально створені дорадчі громадські структури: палати, комітети тощо.

2. Договірні відносини.

Цей вид відносин передбачає формалізацію відносин між органами виконавчої влади та політичними партіями через підписання спеціальних договорів, які, з одного боку, надають певні гарантії, а з іншого — накладають певні обмеження на діяльність політичних партій.

3. Проектні відносини.

Дорадчі і договірні види співпраці доповнюються ще одним видом — проектним, який відбувається під час реалізації спільних проектів і програм виконавчою владою і політичними партіями.

4. Кадрові відносини.

Маються на увазі домовленості щодо призначення на посади в органах виконавчої влади. Такі домовленості можуть бути формальними і неформальними. Між тим, у будь-якому разі вони дозволяють партіям долучитися до виконання своїх політичних, управлінських функцій.

5. Патронатні відносини

Ще однією формою відносин між органами виконавчої влади політичними партіями на місцевому рівні є пряма протекція (підтримка) органами виконавчої влади діяльності політичних об'єднань.

Серед форм державної підтримки партій можна виділити: медіапідтримку, що виражається в забезпеченні партіям рівних умов і гарантій доступу до державних і місцевих ЗМІ; підтримка, пов'язана з наданням партіям приміщень і засобів зв'язку, що знаходяться у державній або комунальній власності, на умовах, аналогічних умовам їх надання державним і комунальним установам; підтримка, що передбачає забезпечення рівних умов участі партій у громадських і політичних акціях.

Отже, можна відзначити, що на сьогодні між державою та політичними партіями в Україні сформувався стійкі, нормативно врегульовані відносини як під час виборчого процесу, так і поза його межами. Політичні партії прагнуть прямо впливати на державну політику, захищати інтереси своїх членів і виборців. При цьому партії слугують незамінним кадровим і інтелектуальним ресурсом для різних структур органів державної влади.

Водночас партійно-державні відносини в сучасній Україні ще далекі від ідеалу. Головна складність полягає в неспроможності більшості українських партій виступати рівноправним партнером держави щодо вирішення нагальних соціальних і політичних проблем, у тому числі проведення демократичних виборів. Між тим, здебільшого це є наслідком недосконалого законодавства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проаналізувавши відносини між державою та політичними партіями в нормативно-інституційному полі та в межах загальних векторів розвитку, можна виділити такі напрями їх розбудови:

у межах виборчого процесу під час процедурних, організаційних та інформаційних відносин.

Щодо *процедурних* відносин в українському виборчому законодавстві слід детально прописати вимоги до кандидатів, що висувуються, а також до процедури включення кандидатів у списки кандидатів у депутати. А також на законодавчому рівні закріпити певні санкції для виборчого об'єднання за вибуття кандидата. Такими санкціями може бути, наприклад, запровадження обмежень щодо зайняття керівних посад у постійно діючих керівних органах відповідних рад або позбавлення певної кількості мандатів.

Щодо *організаційних* відносин, задля коректності проходження та контролю за ходом виборів, важливою стає вимога до політичних партій щодо підготовки у міжвиборний період спостерігачів. Так як політичні партії самі вирішують використо-

увати це право направляти спостерігачів, чи ні, то держава може сама посприяти у підготовці таких фахівців, шляхом проведення відповідних курсів навчання, наприклад, на базі Національної академії державного управління при Президентові України.

У контексті *інформаційних* відносин особливу увагу потрібно приділити об'єктивному інформуванню виборців про політичні партії і хід виборів, а також формування в електорату усвідомленої позиції щодо кожного виборчого об'єднання, через розробку і застосування норм, спрямованих на виявлення і запобігання випадків неправомірного розподілу медіаресурсів.

Для процесу забезпечення рівного доступу всіх учасників виборчого процесу та моніторингу доцільним буде створення *при Центральній виборчій комісії Комісії з інформаційних спорів*, що буде займатися виключно розглядом скарг про порушення ЗМІ виборчого законодавства. До складу такої комісії могли б увійти представники ЦВК, політичних партій, громадських організацій, об'єднань тощо. Для забезпечення рівного доступу щодо зустрічей з виборцями та проведення партійних заходів усіма учасниками виборчого процесу можливе *встановлення суворих санкцій стосовно тих посадових осіб, які перешкоджають суб'єктам виборчого процесу реалізовувати свої конституційні права*.

Поза виборчим процесом неабияке значення мають проектні та кадрові відносини. Під час проектних відносин важливим є забезпечення участі партій у підготовці програм

місцевого розвитку. Відповідно, законодавчо *повинні бути визначені умови і характер співробітництва*, ініціатори проведення спільних заходів, представництво у робочих групах, комісіях тощо. Щодо кадрових відносин, то доцільним *конституційного закріплення за партіями, які перемогли на місцевих виборах, є право висувати своїх кандидатів на посади голови (заступників голови) обласної державної адміністрації*. Необхідність визначення форм та напрямів державного контролю за діяльністю політичних партій задля налагодження взаємодії органів державної влади та політичних партій визначає перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політичні партії: теорія та функціональні практики: [навч. посіб.] / О. В. Новакова, Г. С. Агафонова, А. С. Моїсеєва, П. А. Струнін. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. — 300 с.
2. Про вибори народних депутатів України від 17.11.2011 р. № 4061-VI. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
3. Про місцеві вибори від 14.07.2015 р. № 595-VIII. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19>
4. Україна 2017-2018: нові реалії, старі проблеми (аналітичні оцінки). — URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Pidsumky_ukr_eng.pdf
5. International standards and commitments on the right to democratic elections: a practical guide to democratic elections best practice, 20 November 2002. — URL: <https://>

www.osce.org/odihr/elections/16859?download=true

6. Declaration on criteria for free and fair elections, 26 March 1994. – URL: <http://archive.ipu.org/cnl-e/154-free.htm>

REFERENCES

1. Novakova, O. V., Ahafonova, H. S., Moiseieva, A. S., Strunin, P. A. (2014). *Politychni partii: teoriia ta funktsionalni praktyky [Political Parties: Theory and Functional Practices]*. Luhansk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia, [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy Pro vybory narodnykh deputativ Ukrainy: vid 17.11.2011 № 4061-VI [The Law of Ukraine On Elections of People's Deputies of Ukraine from November 17 2011, № 4061-VI]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy Pro mistsevi vybory vid 14.07.2015 № 595-VIII [About local elections from July 07 2015, № 595-VIII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19> [in Ukrainian].
4. Ukraina 2017-2018: novi realii, stari problemy (analytychni otsinky) [Ukraine 2017-2018: New realities, old problems (assessments)]. (n.d.). razumkov.org.ua. Retrieved from http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Pidsumky_ukr_eng.pdf [in Ukrainian].
5. International standards and commitments on the right to democratic elections: a practical guide to democratic elections best practice. (2002). www.osce.org. Retrieved from <https://www.osce.org/odihr/elections/16859?download=true> [in English].
6. Declaration on criteria for free and fair elections (1994). archive.ipu.org. Retrieved from <http://archive.ipu.org/cnl-e/154-free.htm> [in English].